

GUSTÁV ADOLF KORIČANSKÝ (1822 – 1898)

Osobnosť slovenských študentských spoločností
na historickom území východného Slovenska¹

Libuša FRANKOVÁ

Abstract: *Personality of Slovak student associations at the historical territory of Eastern Slovakia.* Significant and irreplaceable role in national-cultural life in the historical territory of Eastern Slovakia was played by members of Slovak intelligence – educated people. Many of them came from other Slovak regions, and some already during the secondary school studies were activating themselves through the student self-learning activities to develop Slovak national cultural efforts. Among them is Gustáv Adolf Koričanský. He was not one of the leading representatives of Slovak national efforts in the revolutionary and post-revolutionary period, but he closely followed events in Slovak society besides preaching and priestly duties. In the memorandum and Matica period, he re-activated in national and school life for the benefit of Slovaks.

Key words: Gustav Adolf Koričanský. Slovak student movement in 19th century. Eastern Slovakia.

Významnú a nenahraditeľnú úlohu v národnokultúrnom živote aj na historickom území východného Slovenska zohrali príslušníci slovenskej inteligencie – vzdelanci. Mnohí z nich pochádzali z iných slovenských regiónov a niektorí už počas stredoškolských štúdií sa pronárodne aktivizovali prostredníctvom študentskej samovzdelávacej spolkovej činnosti na rozvíjaní slovenských národnokultúrnych snáh.² Nachádzame medzi nimi aj Gustáva Adolfa Koričanského. V revolučnom a porevolučnom období nepatrí k popredným predstaviteľom slovenských národných snáh, pozorne však sledoval popri vykonávaní kazateľských a kňazských povinností dianie v slovenskej spoločnosti. V memorandovom a matičnom období sa opätovne aktivizoval v národnokultúrnom a školskom živote v prospech Slovákov.

V špecifických podmienkach formovania moderného slovenského národa v 19. storočí, s cieľom dosiahnuť plnohodnotnú národnú existenciu Slovákov vytvá-

-
- 1 Príspevok je výstupom z grantového projektu APVV-15-0036 *Východné Slovensko v 19. a 20. storočí vo vzťahu centra a periferií*.
 - 2 Z osobností spolkového života slovenských študentov na evanjelických stredných školách na skúmanom území, pochádzajúcich z iných slovenských regiónov, možno uviesť Jána Chalupku (1781 – 1871), Štefana Marka Daxnera (1822 – 1892), Jozefa Srnku (1808 – 1853), Ladislava Jesenského (1812 – 1870), Jána Čipku, Ondreja Vlastimila Srnku, Adolfa Reussa, Jozefa Janča (pred 1823 – 1893), Jána Francischo (1822 – 1905), Mikuláša Štefana Ferienčíka (1825 – 1881), Leopolda Abaffyho. FRANKOVÁ, Libuša. *Dejiny prešovského kolégia v kontexte národnokultúrneho života Slovákov. Prvá polovica 19. storočia*. Prešov : Mana-Con, 1999, s. 81-122; FRANKOVÁ, Libuša. *Z histórie „Toryského kraja“. Osobnosti slovenského národnokultúrneho života v historickom regióne Šariša, Spiša a Zemplína (19. storočie)*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2017, s. 5-20.

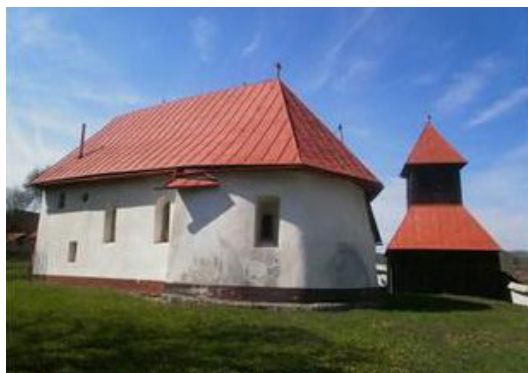
raním hodnôt, ktoré boli samozrejmosťou pre národné štáty v západnej Európe, absentovali v slovenskom národnom živote na ceste k liberálnej, demokratickej a národnostne rovnoprávnej spoločnosti moderné podnikateľské skupiny. Na rozdiel od centrálnych oblastí spoločenského života v rakúskej monarchii neboli šľachta a meštianstvo na území obývanom Slovákmi schopné vytvoriť spoločenskú bázu slovenským národným snahám. Uvedené determinácie boli na historickom území východného Slovenska – Šariš, Spiš, Zemplín, dané najmä nepriaznivými geografickými a hospodárskymi faktormi, prehľbovanými po rakúsko-uhorskom vyrovnaní v roku 1867 silnejúcimi maďarizačnými mocenskými snahami v Uhorsku, ktoré viac ako na ostatnom území obývanom Slovákmi ovplyvňovali až do konca prvej svetovej vojny ich národný vývin v spoločensko-politickom a kultúrnom zmysle.

K nim nesporne patrila aj Gustáv Adolf Koričanský, ktorý si už v čase bratislavských štúdií na evanjelickom lýceu začiatkom 40. rokov uvedomoval postavenie Slovákov a Slovanov v uhorskej spoločnosti a najmä modernizačné európske tendencie, súvisiace s formovaním moderných národov s vlastnou štátnosťou a občianskym usporiadaním spoločnosti: „V otroctve cudzoty a vlastnej svojvôle ujarmené žili deti Slovanstva nepoznajúce seba, svojich síl a svojho poslania.... nastúpila doba prítomná, ktorá je dobou uvedomovania sa a začiatku duchovného života Slovanstva.“³ Do rozvíjania slovenského národného života v podmienkach mnohonárodnostného uhorského spoločenstva sa aktívne zapojil aj počas stredoškolských štúdií v Levoči a Prešove.

Narodil sa v dedinke Ladzany v Hontianskej župe, ležiacej na úpätí Štiavnických vrchov, v doline Klastavského (Báčovského) potoka. Otec Pavol bol hospodárskym úradníkom a zomrel v čase jeho detstva. Matkou mu bola Katarína, rodená Semianová. Základné vzdelanie získal v hontianskej obci Beľuj u učiteľa Jána Diakovského a v Krupine u učiteľa Ondreja Braxatorisa, otca Andreja Sládkoviča. V Banskej

Románsky evanjelický kostol z 13. storočia v obci Ladzany. (<http://www.najkrajsejakraj.sk>)

Evanjelický kostol v obci Ladzany (súčasný stav). (<http://www.pamiatkynaslovensku.sk>)

3 Literárny archív Slovenskej národnej knižnice (LA SNK) Martin, sign. 1953. Ústavu Slovenskému v Levoči Koriczanský. In *Listár bratislavských študentov 1841 – 1843*.

Štiavnicki absolvoval štvorročné štúdium na lýceu, potom sa jeden rok zdokonaľoval v maďarskom jazyku na lýceu v Lučenci a opäť sa vrátil na lýceum do Banskej Štiavnice, na ktorom absolvoval filozofický kurz u Daniela Licharda, ktorý ovplyvnil formovanie jeho národného vedomia. Na bratislavskom evanjelickom lýceu, kde sa aktívne zapojil do činnosti Ústavu slovanského pod Štúrovým vedením, študoval teológiu. Ako jeden zo signatárov študentskej deklarácie proti zákazu Štúrovej prednášateľskej činnosti na bratislavskom evanjelickom lýceu patrila na jar 1844 aj k organizátorom protestného odchodu študentov z Bratislavy na evanjelické lýceum do Levoče, ktorý je v slovenskej historiografii známy ako bratislavský exodus.⁴ V rokoch 1844 – 1845 študoval právo na evanjelickom kolégiu v Prešove.⁵ V roku 1846 zložil kandidátsku skúšku z teológie u superindententov Pavla Jozeffyho a Jána Szeberínyiho a v roku 1846 bol ordinovaný za kňaza. Teologické štúdiá si doplnil v školskom roku 1846/47 na univerzite v Halle.⁶

Do študentských samovzdelávacích a pronárodných snáh, ktoré mali už v tom čase významné literárne a národnokultúrne úspechy na bratislavskom evanjelickom lýceu sa zapojil hneď po príchode na školu. Slovenskí študenti uvedené aktivity rozvíjali na pôde *Spoločnosti česko-slovanskej*, založenej v roku 1829. Neskôr v podmienkach tajne založenej študentskej spoločnosti *Vzájomnosť v roku 1837, ktorá bola do začiatku 40. rokov organizačnou základňou slovenského študentského hnutia*. Do spolkovej činnosti na bratislavskom evanjelickom lýceu sa zapojil v školskom roku 1841/42 na Ústave slovanskom a bol evidovaný medzi jeho 56 členmi. V Pamätnici Ústavu slovanského sa nachádza medzi básnickou tvorbou Ondreja Braxatorisa, Petra Kellnera-Hostinského, Samuela Štúra, Jána Matušku, Ľudovíta Gála, prozaických prác Jána Kalinčiaka, Jozefa Procházku, Samuela Štúra, Eduarda Škultétyho a posudzovaných prác s filozofickou, náboženskou, estetickou, historickou a prírodovedeckou tematikou aj práca Koričanského pod názvom *Pojednání o příčinách různého stavu slovenského národa*, v ktorej prejavil svoje sociálne cítenie.⁷

Z čias bratislavských štúdií sú známe jeho korešpondenčné kontakty so slovenskou študujúcou mládežou, najmä s Ústavom slovanským v Levoči. V nedatovanom liste Ústavu zdôraznil význam slovenských študentských spoločností pre rozvoj národného vedomia ich členov: „*I pekné je určenie Ústavov slovenských pripravujúcich nás v prísnu avšak posvätnú službu ducha národa a tým i človečenstva. Ústavy sú teraz školou národnou*“ v presvedčení, že nastala doba, „*ktorá je dobou uvedomovania sa a začiatku duchovného života Slovanstva*“, keď aj Slováci majú možnosť zaradiť sa medzi moder-

- 4 PARENÍČKA, Pavol. Peter Kellner v kontexte bratislavského exodu. In Hleba, Edmund, zost. 150. výročie bratislavského exodu. Prešov : Filozofická fakulta UPJŠ, 1995, s. 51.
- 5 Štátny archív (ŠA) Prešov, fond Evanjelické kolégium Prešov (EKP), inv. č. 248. V matrike kolégia bol zapísaný na štúdium pod č. 41.
- 6 Gustáv Adolf Koričanský (Koriczansky, 9. 2. 1822 Ladzany, okr. Krupina – 15. 10. 1898 Terany, okr. Krupina). Národný biografický ústav (NBÚ), SNK Martin, sign. 6229. *Kniha narodení*; AMBRUŠ, Ján. Bratislavský exodus. In *Literárny archív*, roč. 12, 1975, s. 97; KORIČANSKÝ, Milan. Gustáv Koričanský 1822 – 1898. In *Evanjelický posol spod Tatier*, roč. 62, 1972, č. 5, s. 59.
- 7 DUBOVSKÝ, Ján. Pamätnica Ústavu slovenského v Bratislave zo školských rokov 1841/42 a 1842/43. In *Literárnemuzejný letopis*, roč. 14, 1980, s. 136.

né európske národy. Vyjadril radosť z národných snáh levočských študentov, konštatujúc „v otroctve cudzoty a vlastnej svojvôle ujarmené žili deti Slovanstva nepoznajúci seba, svojich síl a svojho povolania; ale útechy a nádeje plné devätnáste storočie, dennica národnosti vzbudila u nich útechy a nádeje plné očakávania východu slnka nad Slovanstvom“. V závere listu informoval levočských študentov o činnosti bratislavského Ústavu, že „sedemdesiat mladíkov sa nachádza v Ústave... i z iných kmeňov... menovite z českého, poľského a srbského“.⁸

Zaujímal sa o aktivity slovenských študentov na ďalších evanjelických stredných školách, čo možno dokumentovať listom Ladislavovi Paulinymu,⁹ ktorý od septembra 1840 začal pôsobiť ako evanjelický kňaz v nitrianskej Prietři, v ktorom ho informoval o oživení spolkovej činnosti na levočskom ústave: „Mŕtve ľady spánku a nečinnosti boli Tatranských Slovákov; dlholeté putá nevedomosti národného života zvierali Váhu, Hrona synov; až potom východom život a činnosť vzbudzujúceho slnka, ľady sa stopili, putá rozpraskli a Slováci život nový, život to prísnu prácou ducha požadujúceho náročnosť, zaviazali.“ Zároveň ho požiadal o poslanie obrazu Pavla Jozeffyho bratislavským študentom.¹⁰ V tom čase superintendent Potiského dištriktu Jozeffy bol známy národno-obrannými snahami v jazykovej, školskej a cirkevnej oblasti, snažiac sa tlmieť maďarizačné tlaky v národnom aj cirkevnom živote Slovákov.

V školskom roku 1842/43 pokračoval Koričanský v činnosti na bratislavskom ústave a na jeho prvom zasadnutí 6. septembra 1843 bol popri Samuelovi Štúrovi, Jánovi Kučerovi, Petrovi Kellnerovi, Karolovi Hrenčíkovi, Jankovi Matuškovi, Karolovi Štúrovi, Ľudovítovi Gálovi a Karolovi Černom zvolený za člena výboru. Na druhom zasadnutí 13. septembra bol poverený verejne vystúpiť s vlastnou prácou, ktorú posudzoval Ľudovít Štúr a v oficiálnom zápise členov ústavu v počte 63 bol zapísaný pod číslom 11. Spolková činnosť Koričanského sa v školskom roku 1843/44 vyznačovala naďalej pravidelným verejným vystupovaním s vlastnými prácami a účasťou na zasadnutiach.¹¹ Dňa 14. októbra 1843 predniesol úryvok z Hollého eposu *Svätopluk* a jeho vystúpenie posudzoval a pozitívne ohodnotil ako „vydarené“ Peter Kellner. Dňa 18. októbra Samuel Štúr posudzoval jeho prácu *Pavel Apoštol*, za-

8 LA SNK Martin, sign. J 1953. Listár bratislavských štúrovcov 1841 – 1843. *List Koričanského Ústavu slovenskému v Levoči*.

9 Ladislav Pauliny (1. 7. 1815 Zemianske Podhradie – 25. 4. 1906), cirkevný historik, spisovateľ, publicista s prevažne náboženským a historickým zameraním. Literárnej a publicistickej činnosti sa venoval pod pseudonymom Branislav Podolinský. Práce uverejňoval v almanachu Nitra. K najvýznamnejším patria Dejiny superintendencie Nitrianskej 1 – 3, 4 (Senica 1891 – 1893, Jasenová 1894). Jeden z najbližších spolupracovníkov Ľudovíta Štúra, účastník slovenských dobrovoľníckych výprav v rokoch 1848 – 1849. Zapojil sa do osvetovej a ľudovýchovnej práce v národnom živote Slovákov, propagujúc moderné spôsoby hospodárenia. *Slovenský biografický slovník* 4. Zdp. red. MAŤOVČÍK, Augustín. Martin : Matica slovenská 1990, s. 409–410.

10 LA SNK Martin, sign. J 1953. Listár bratislavských štúrovcov 1841 – 1843. *List Koričanského Dvojctihodnému Pánu Ladislavovi Paulinymu, Kňezu v Přitože*.

11 Vyplýva to z analýzy faksimilných materiálov z Pamätnice, ktoré ani raz neuvádzajú jeho neprítomnosť v závere každého zápisu zo zasadnutia ústavu. KASSÁYOVÁ, Terézia. *Pamätnica Ústavu slovenského w Břetislavě 1843/44*. Martin : Matica slovenská, 1991, nestránkované.

meranú na život a činnosť svätého Petra a 9. decembra predniesol vypracovaný posudok na prácu Sama Hanzlička *Příčiny Slovanů, proč oni v křesťanských těžních podílu nebrali*. Posledné zasadnutie ústavu v roku 1843 sa konalo 13. decembra a prijalo rozhodnutie, že na ďalšom stretnutí vystúpi s prácou aj Koričanský. Kvôli udalostiam na lýceu v súvislosti s pozbavením Ľudovíta Štúra miesta námestníka profesora Juraja Palkoviča na Katedre reči a literatúry česko-slovenskej sa už nekonalo.¹²

Do študentskej spolkovej činnosti sa zapojil v zložitom období slovenského národného života, keď na Generálnom konvente Evanjelickej cirkvi a. v. v Uhorsku v septembri 1840 vyvrcholili v slovenskom evanjelickom cirkevnom a školskom živote maďarizačné snahy v prospech maďarského jazyka. Organizovanú podobu dostali v aktivitách Karola Zaya, zvoleného za generálneho dozorca uhorskej evanjelickej cirkvi a jej škôl. V inauguračnej reči sa zamerail na náboženské a výchovné úlohy na školách so zdôraznením podpory maďarskému jazyku. Vyučovať sa v ňom mali všetky predmety, v ktorých sa pri prekladaní z latinčiny narážalo na väčšie ťažkosti v terminológii – dejepis, zemepis, prírodné vedy a právo. Prednášať sa mali vo všetkých triedach, najmä nižších. Aj školské vysvedčenia mali byť v maďarčine.¹³ V roku 1841 Zay dal tiež podnet k presadeniu únie kalvínskej a evanjelickej cirkvi, s cieľom pomaďarčiť slovenských evanjelikov. V tom čase sa koncom septembra 1840 vrátil do Bratislavy zo štúdií v Halle Ľudovít Štúr, ktorý sa opäť ujal miesta námestníka profesora Juraja Palkoviča na evanjelickom lýceu. Námestnícke miesto považoval za dočasné a neisté, preto sa snažil získať právne postavenie adjunkta – pomocného zamestnanca a pre Katedru reči a literatúry česko-slovenskej právne postavenie ako dištriktuálnej ustanovizne. Začiatkom februára 1841 začalo na Zayov príkaz vyšetrovanie na ústave a keď neprinieslo očakávané výsledky, pokúsil sa Zay začiatkom mája 1841, ale bezúspešne, získať pre svoje zámery samotného Štúra. Bratislavský generálny konvent Evanjelickej cirkvi a. v. na zasadnutí 8. – 10. septembra 1841 prijal v duchu predstáv Lajosa Kossutha o boji proti panslavizmu, ilyrizmu a rusofilstvu uznesenie o zrušení, alebo aspoň obmedzení činnosti slovenských vzdelávacích spolkov na evanjelických stredných školách so zameraním len na jazykové a homiletické cvičenia pre budúcich kňazov. Po neúspechu získať Štúra pre vyššie uvedené zámery a po prijatí uznesení generálneho konventu záviselo už len od Karola Zaya ako ich bude realizovať v praktickom živote. Prvýkrát sa pokúsil presadiť uznesenia na zasadnutí profesorského zboru bratislavského evanjelického

12 KASSÁYOVÁ, Terézia. *Pamětnice Ústavu slowenského w Břetislavě 1843/44*. Martin : Matica slovenská, 1991, neštránkované.

13 V dôsledku nespokojnosti a pripomienok učiteľov k navrhovaným zmenám v otázke jazyka došlo na porade u Karola Zaya v Uhrovci 20. – 27. 7. 1841 k úprave školského poriadku, ktorý vyšiel tlačou pod názvom *Školský poriadok evanjelikov aug. vyznania maďarskej vlasti v roku 1842*. Nešlo o definitívnu úpravu školského poriadku na evanjelických školách a k ďalším úpravám už do konca 40. rokov nedošlo. Školám, ktoré prijali nový poriadok bolo priznané právo hmotnej a morálnej podpory zo strany cirkvi aj generálneho konventu. ŠA Prešov, fond EKP, inv. č. 129. *Elaboratum Conventus Scholastici in Zay-Ugroc...* 1842. *Systema Scholarum Evangelicorum*; RAPANT, Daniel. *Slovenský prestolný prosbopis z roku 1842. II*. Dokumenty. Dokument č. 63. Porada v Uhrovci 20. – 27. júla 1841 k novému učebnému poriadku. Liptovský Sv. Mikuláš, 1943, s. 246-249.

lycea 25. novembra 1841, a to zákazom činnosti Ústavu slovanského. Vedenie lýcea aj miestny evanjelický konvent nepokladali zákaz za záväzný a ústav naďalej pracoval pod Štúrovým vedením.¹⁴

V roku 1842, v reakcii na národné aktivity bratislavského Ústavu slovanského, bol z iniciatívy Kossutha zriadený osobitný vyšetrovací výbor, ktorý mal prešetriť najmä jazykové aktivity slovenských študentov. Vyšetrovanie prebiehalo od 27. do 29. júna 1843 a bolo zamerané na činnosť profesora Juraja Palkoviča, Ľudovíta Štúra a študentov Jána Francisciho a Jána Kalinčiaka. Pre maďarskú stranu však nepriineslo očakávané výsledky.¹⁵

Tlaky zbaviť Štúra miesta na Katedre reči a literatúry česko-slovanskej naďalej silneli a nepomáhali ani iniciatívy profesora Juraja Palkoviča na vyššej školskej a cirkevnej správe, či aktivity študentov Ústavu slovanského, ktorého členom výboru bol aj Koričanský a ktorí sa formou listov obracali v Štúrov prospech k popredným cirkevným predstaviteľom, až sa napokon v decembri rozhodli hromadne opustiť lýceum. Evanjelický cirkevný konvent v snahe predísť študentským nepokojom oznámil, že o ďalšom Štúrovom pôsobení rozhodne na zasadnutí 24. decembra. V čase vianočných sviatkov, v dôsledku zostrenej situácie na škole, ostalo v Bratislave 46 študentov, čakajúcich na rozhodnutie konventu. Konal sa 31. decembra 1843 za prítomnosti Karola Zaya a svojím rozhodnutím pozbavil Štúra prednáškovej činnosti na lýceu a bol suspendovaný aj z miesta námestníka na katedre.¹⁶

Rokovania bratislavského konventu prebiehali do marca, ale nepriniesli pozitívne výsledky v riešení Štúrovho námestníctva. Medzi študentmi – deklarantmi, dochádzalo k postupnej názorovej diferenciacii v riešení otázky exodu, ktorú negatívne ovplyvnili ich možnosti materiálneho zabezpečenia a ktoré urýchlili aj odchod študentov, plánujúcich pokračovať v štúdiu v Levoči. Na levočskom evanjelickom lýceu našli podporu u profesorov Michala Hlaváčka, Juraja Müllera, Jána Pavla Tomášeka a mestského školského inšpektorátu.¹⁷ V tom čase mal Koričanský 21 rokov a na bratislavskom evanjelickom lýceu študoval teológiu. Patril k 23 študentom, ktorí prijali deklaráciu a boli rozhodnutí pre protestný odchod z Bratislavy.¹⁸ Z 18 deklarantov do Levoče prišli 15. marca pod vedením Jána Kučeru ôsmi študenti, medzi nimi aj Koričanský a 18. marca piati študenti. Cestou z Bratislavy do Levoče oboznamovali študenti slovenskú verejnosť o maďarizačných útokoch na

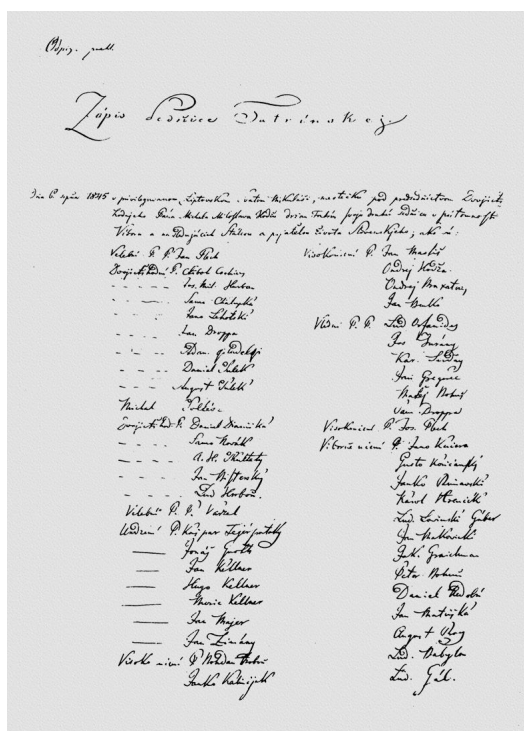
14 GOLÁŇ, Karol. *Rok so štúrovcami*. Myjava : Nakladateľstvo Daniela Pažického, 1945, s. 23-25, 30-32; HUČKO, Ján. *Život a dielo Ľudovíta Štúra*. Martin : Osveta, 1984, s. 78.

15 GOLÁŇ, Karol. *Rok so štúrovcami*. Myjava : Nakladateľstvo Daniela Pažického, 1945, s. 41-46.

16 GOLÁŇ, Karol. *Rok so štúrovcami*. Myjava : Nakladateľstvo Daniela Pažického, 1945, s. 59.

17 AMBRUŠ, Ján. Bratislavský exodus. In *Literárny archív*, roč. 12, 1975, s. 97; PARENÍČKA, Pavol. Peter Kellner v kontexte bratislavského exodu. In HLEBA, Edmund, zost. 1995. 150. výročie bratislavského exodu. Prešov : Filozofická fakulta UPJŠ, 1995, s. 49.

18 Z nich nakoniec zmenili rozhodnutie Pavol Bottka, Karol Černo, Samuel Hanzlíček, Peter Jamriška a Fridrich Salaj, ktorí zostali študovať na lýceu v Bratislave. Ako uviedol Jozef Ambruš, išlo zrejme o študentov, ktorých rodičia alebo vychovávatelia upozornili, že v prípade odchodu ich prestanú materiálne podporovať v štúdiu. AMBRUŠ, Jozef. Bratislavský exodus. In *Literárny archív*, roč. 12, 1975, s. 96.

Zápis zo zasadnutia Tatrína v septembri 1846
s účasťou Koričanského.

(LA SNK Martin. Tatrín 1844 – 1847.

Dokumnty. Martin : Matica slovenská, 1972).

studentoch Jozefovi Srnkovi, Ondrejovi Srnkovi, Ctibohovi Zochovi, Jánovi Franciscim, Jánovi Matuškovi, Jankovi Kráľovi, Jánovi Kučerovi, Jurajovi Hodžovi, Ľudovítovi Hroboňovi, Karolovi Seredayovi, Jánovi Ondrušovi, Jánovi Dušanovi Makovickom, Jánovi Matuškovi, Petrovi Kellnerovi, Móricovi Jureckom, zakladajúcich členoch slovenského národnokultúrneho spolku *Tatrín* 26. – 28. augusta 1844 v Liptovskom Sv. Mikuláši. Vedenie Tatrína poverilo Koričanského „zberateľskou“ funkciou ako nestáleho člena pre Prešov a okolie, s povinnosťou vyberať peňažné príspevky od členov spolku, aj dary od podporovateľov a rozširovať a predávať tatrínske knihy. Na druhom zhromaždení Tatrína v roku 1845 v Liptovskom Sv. Mikuláši ho už nenachádzame v zozname 77 stálych členov po tom, ako bola zrušená skupina zberateľov, ktorých povinnosti prebrali stáli členovia.²⁰

19 Na štúdium v Levoči sa zapísali Mikuláš Dohnány, Ľudovít Gáber, Karol Hajíček, Karol Hrenčík, Peter Kellner, Michal Kolpaský, Gustáv Adolf Koričanský, Janko Kučera, Daniel Minich, Ľudovít Reuss, Eduard Škultéty a Samuel Štúr. Ostatní bratislavskí deklaranti pripravujúci sa na exodus nastúpili na učiteľské, kňazské a vychovávateľské miesta, respektíve sa vrátili domov. GOLÁŇ, Karol. *Rok so štúrovcami*. Myjava : Nakladateľstvo Daniela Pažického, 1945, s. 75.

20 Tatrínsky výbor podporil Koričanského finančne počas prešovských štúdií, keď mu na zasadnutí 7. 8. 1845 odsúhlasil pomoc v sume 16 zlatých. Finančnú pomoc od Tatrína

evanjelické lýceum v Bratislave, Ústav slovanský a Katedru reči a literatúry česko-slovanskej.¹⁹

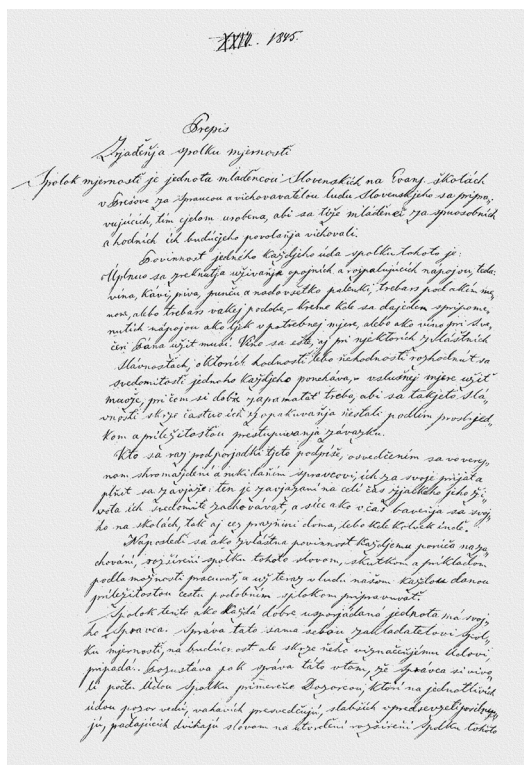
Bratislavskí študenti priniesli do Levoče odpisy Štúrových prednášok a niektorí z nich sa sami zapojili do prednáškovkej študentskej činnosti na pôde lyceálneho Ústavu slovanského, ktorého členom sa 27. marca 1844 stal aj Koričanský. Samovzdelávaciu činnosť levočských študentov obohatili o nové impulzy, venujúc sa naplno organizačnej aj literárno-umeleckej činnosti. Prispeli k udomácneniu štúrovského spisovného jazyka na lýceu, ktorý u slovenských študentov nahradil dovtedy používanú slovakizovanú češtinu. Pod Francisciho vedením sa naplno venovali prednáškovkej a literárnej činnosti. Koričanského v tom čase nachádzame aj pri národných dejateľoch Ľudovítovi Štúrovi, Michalovi Miloslavovi Hodžovi, Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi, Gašparovi Fejérpataky-Belopotočkom, Jonášovi Guothovi, Jánovi Plechovi a pri stu-

Samovzdelávaciu činnosť levočských študentov narušili koncom roka 1844 udalosti spojené s rozhodnutím levočského školského a cirkevného konventu zakázať verejnú a vôbec činnosť ústavu na lýceu. Študenti nahradili verejné národné snahy súkromnou formou, schádzajúc sa na stretnutiach vo večerných hodinách v podnájdoch u Daniela Minicha a Karola Drahotína Hajíčka, ktorých sa zúčastňoval aj Koričanský a na ktorých Francisci pokračoval v prednáškach o slovenskej literatúre a gramatike, aj o potrebe písania v štúrovskej slovenčine. Levočské študentské aktivity nadobúdali novú intenzitu práve zásluhou bratislavských študentov a Levoča preberala v študentskom hnutí aktivity bratislavského ústavu, najmä po ustanovení Francisciho za námestníka profesora Michala Hlaváčka 29. mája 1844. Organizačnou základňou slovenských študentských národných aktivít sa od 15. februára 1845 stala lyceálna *Jednota mládeže slovenskej* a od 6. augusta ústredná *Jednota mládeže slovenskej pri ev. a. v. školách v Uhorsku – Bratstvo slovenské* so sídlom v Levoči. Okrem samovzdelávacej činnosti slovenských študentov podnietila Jednota ich záujem aj o národnopolitické otázky.²¹

Koncom školského roku 1844/45 odišiel Koričanský z Levoče, aby pokračoval v štúdiu práva na prešovskom evanjelickom kolégiu.²² Malý počet prešovských študentov na pôde Slovenskej spoločnosti podnietil v samovzdelávacej činnosti k novým aktivitám, ktoré zodpovedali požiadavkám študentského hnutia na pôde ústrednej Jednoty mládeže slovenskej v Levoči a predstavám jej predsedu Jána Francisciho. Prispel k rozvíjaniu spolkových národnokultúrnych snáh, keďže prešovská spoločnosť mala okrem črt charakteristických pre všetky vtedajšie študentské spoločnosti na stredných školách, ktoré boli zamerané najmä na rozvíjanie jazykových a kultúrnych aktivít, aj vlastné špecifiká. Masovosť nebola jej silnou stránkou a jej činnosť viac menej odrážala prítomnosť pribojnejších študentských osobností. Začiatkom 40. rokov bola nepatrná, aj v dôsledku narastajúcich maďarizačných tlakov na evanjelických školách. Nepomohli ani organizačné a pronárodné snahy Štefana Marka Daxnera a Jána Čipkaya, ktorí prišli z Levoče študovať právo v školskom roku 1842/43, či v školskom roku 1843/44 aktivity študentov Adolfa Reussa a Ondreja Vlastimila Srnku, ktorý prišiel z Levoče študovať na kolégium teológiu.²³ Srnka sa pokúsil v prešovskom študentskom prostredí stanoviť po „prvýkrát za prioritnú úlohu vzdelávanie sa v rodnom jazyku“.²⁴

dostali tiež Ján Francisci v Levoči v sume 50 zlatých, Ján Kučera v Kežmarku 50 zlatých, umelec Beláni v Prahe 20 zlatých, umelec Peter Bohún v Prahe 20 zlatých a Ľudovít Dohnány v Modre 8 zlatých. RAPANT, Daniel. *Tatrín. Osudy a zápasy*. Martin : Matica slovenská, 1950, s. 3-5, 6, 11-13, 49, 52, 81.

- 21 SUCHÝ, Michal, zost. *Dejiny Levoče I*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1974, s. 374-378.
- 22 Na štúdium v školskom roku 1844/45 bol zapísaný pod číslom 4. ŠA Prešov, fond EKP, inv. č. 248. *Az eperjesi ev. egyházkerületi Collegium Anyakönyvei 1840 – 1871*.
- 23 ŠA Prešov, fond EKP, inv. č. 248. *Az eperjesi ev. egyházkerületi Collegium Anyakönyvei 1840 – 1871*.
- 24 LA SNK Martin, sign. C 1446. *Pamětník Společnosti Slowenské v Prešově*. Rozlúčková reč Srnku z 20. 6. 1844.

Začiatok písomného dokumentu o zriadení študentského Spolku miernosti v roku 1845 na prešovskom kolégiu.

(LA SNK, Martin, sign. M 39 A 27 – Právne ustanovenie Spolku miernosti v Prešove).

venskej pod správcovstvom Michala Miloslava Moravčíka. Prednáškovú spolkovú činnosť zamerali najmä na Štúrovu Náuku reči slovanskej. Pracovné stretnutia boli však študentmi zriedkavo navštevované a spolkové aktivity postupne slabli. Listom z apríla 1845 sa prešovskí študenti prihlásili za členov ústrednej Jednoty v Levoči a listom z júna vyslovili podporu vzájomnému dopisovaniu a ochotu vystupovať s vlastnými literárnymi prácami na jej všeobecných zhromaždeniach.²⁶

Z iniciatívy Koričanského bol pri prešovskej Jednote založený 3. apríla 1845 Spolok miernosti, ktorého sa stal správcom. Spolok mal vlastné zákony pod názvom *Prepis zriadenja Spolku miernosti*, s niektorými úpravami a doplnkami z pôvodných zákonov študentského Spolku miernosti v Levoči. Za dozorcov spolku vybral Ondreja Vlastimila Srnku a Michala Miloslava Moravčíka. V ustanoveniach zákonov prešovského spolku miernosti bolo okrem iného konštatované, že „spolok miernosti

Podmienky pre národnokultúrnu prácu prešovských študentov ovplyvnila v čase Koričanského štúdia predovšetkým malá členská spolková základňa, a to najmä v dôsledku maďarského a promaďarského ovzdušia v meste a na škole. V liste neznámemu adresátovi k uvedenej situácii uviedol: „Dlhého času potrebuje rozsievanie a ešte dlhšieho dozretie, na nezoranom úhore rozsypané semeno: i nemôžem Vám tak radostne, tak zvláštne ako by som si to sám prial správy zdeliť, a to tým viac, bo to na čom teraz stojíme, v čom sa hýbeme a hráme, z úst Janka Kráľa Vám známe bude. Istý však buďte, že nepostávame, aspoň z väčšej čiastky, že sa nebojíme, nenariekame, ale napred a napred ďalej a ďalej stúpame.“²⁵

V kolegiálnom prostredí sa spolu s Adolfom Drahotínom Ghillánym, Ondrejom Vlastimilom Srnkom, Matúšom Miloslavom Plechom, Danielom Novákom, so Srbom Bogulubom Dimičom, Jozefom Jaroslav Lilgom, Adolfom Reussom a ďalšími usiloval rozvíjať študentskú činnosť už na pôde prešovskej Jednoty mládeže slo-

25 LA SNK Martin, sign. 44 CH 42. List Gustáva Koričanského nezistenému adresátovi zo dňa 26. 10. 1844.

26 LA SNK Martin. KOCÁK, Michal, zost. Pavol Dobšínský. *Deje Jednoty mládeže slovenskej do roku 1848. III. Jednota v Prašove či Prašovanov*. Faksimile, zv. 3. Martin : Matica slovenská, 1972, s. 1-3, 104.

je jednota mládenčov slovenských na evanj. školách v Prešove, za správcov a vychovávateľov ľudu slovenského sa pripravujúcich, s tým cieľom urobená, aby sa títo mládenci za spôsobných a hodných ich budúceho povolania vychovali“. Povinnosťou každého člena bolo „úplne sa zrieknuť užívania opojných a rozpaľujúcich nápojov“, každý člen sa zaviazal „na celý čas žiackeho jeho života zákony svedomite zachovávať, a síce ako v čase bavenia sa svojho na školách, tak aj cez prázdniny doma, alebo kdekoľvek inde“.²⁷

Ani Franciscimu, Ferienčíkovi a Abaffymu,²⁸ ktorí prišli do Prešova na jednoročné štúdium práva v školskom roku 1846/47, sa však už nepodarilo oživiť spolkovú činnosť prešovských študentov. V čase konania všeobecného zhromaždenia ústrednej Jednoty mládeže slovenskej 2. augusta 1847 v Liptovskom Sv. Mikuláši nebol na prešovskom kolégiu študent, ktorý by dokázal získať pre spolkovú činnosť aspoň niekoľkých slovenských študentov.²⁹

Aktívne pôsobenie Koričanského v študentskom spolkovom hnutí na kolégiu sa skončilo po zložení kandidátskej skúšky z práva a teológie u superintendentov Pavla Jozeffyho a Jána Szeberínyiho a odchode na štúdium do Halle v školskom roku 1846/47. Po ukončení štúdií v roku 1847 a návrate domov sa už aktívne nezapojil do slovenských národnokultúrnych a politických snáh v predrevolučnom období, podobne ani v revolučných rokoch 1848 – 1849, ktoré prežil u svojej matky v Hontianskych Tesároch.

Začiatkom roka 1849, po smrti evanjelického kňaza Jána Kysľa, si ho farníci v Horných Teranoch zvolili za svojho duchovného. V roku 1853 sa oženil s Lujzou Nándoryovou z Dvorník v Hontianskej župe, pochádzajúcej zo zemianskej rodiny. Ani v porevolučnom období nepôsobil priamo v centre slovenského národného emancipačného zápasu, ale pozorne sledoval dianie v slovenskom národnom živote.³⁰ Nenachádzame ho medzi národnými dejateľmi, zrejme sa venujúc početnej rodine a svojim kazateľským a kňazským povinnostiam.³¹ Zo zdravotných dôvodov sa 28. septembra 1890 vzdal kňazského úradu a na uvoľnené miesto evanjelického kňaza nastúpil jeho syn Pavol, ktorý tu pôsobil do roku 1937.³²

27 LA SNK Martin, sign. M 39 A 27. *Právne ustanovenie spolku miernosti v Prešove.*

28 ŠA Prešov, fond EKP, inv. č. 248. *Az eperjesi ev. egyházkerületi Collegium Anyakönyvei 1840 – 1871.*

29 LA SNK Martin. Kocák, Michal, zost. *Pavol Dobšínský. Deje Jednoty mládeže slovenskej do roku 1848. III. Školský rok 1847/48. Jednota v Prešove. Faksimile*, zv. 3. Martin : Matica slovenská, 1972, s. 228.

30 KORIČANSKÝ, Viliam. Gustáv Koričanský 1822 – 1898. In *Evanjelický posol spod Tatier*, roč. 62, 1972, č. 5, s. 59.

31 S manželkou mali osem detí, päť synov a tri dcéry. Dvaja synovia sa stali evanjelickými kňazmi a dvaja pôsobili ako učitelia – syn Emanuel bol v rokoch 1869 – 1875 učiteľom vo Važci a od roku 1875 do konca života pôsobil na cirkevnej škole v Smrečanoch. Syn Gustáv vstúpil do armády a pôsobil v nej ako evanjelický vojenský senior. ILAVSKÝ, Ján. Štúrovskí evanjelickí farári a učitelia vo Važci. In *Tranovský evanjelický kalendár na rok 1997*. Liptovský Mikuláš : Tranoscus, 1996, s. 110; KORIČANSKÝ, Viliam. Gustáv Koričanský 1822 – 1898. In *Evanjelický posol spod Tatier*, roč. 62, 1972, č. 5, s. 59.

32 AMBRUŠ, Ján. Bratislavský exodus. In *Literárny archív*, roč. 12, 1975, s. 99.

Najšie potrebu, väčšinu, vzkypenia národu našmu nesúcej v Spoloch Mier
 nosí zavinutej misie: nič neohrozuje Slovačom, nemôže
 byť vitanijšého, nič v obľubách tieto hodnijšého, ako zít a pracovať
 na rozšírení a usporiadaní talonického Spolku. K uctievaniu tohto ve-
 duci prístupom terajšie potvrdzuje podava nám v Dopisoch smerníc
 ak i jednotlivým mužom tak k akým Spolkom Mjernosti. K počeh,
 nanom puvosobení talonického Dopisu sive zbudovania, povil-
 nuvanja vo veí svatej, duveni a laški rozhojňovania, života ljeseňa
 nikdo pochobovať nesmie: preto mi úloha Spolku Mjernosti Pra-
 sovskeho, VAS, brachich našich akoby v spdi Spolku Tatarských
 silygacich, okavosti píja napojaví slovlivich v otlivosti majúcich
 k tomu predvším počtom. polacním povolaných Levovských. Ma-
 tou i podobným dopisom a menovite i podpisovaní i so mi-
 nu našho Spolku Mjernosti, Velečeného Pána Janka
 Francisciho akoby hlavného Spravca Spolku Mj-
 Tatarských, po širom Slovensku splnomocňujeme, podržaj-
 si právo a hlas navrhujúci v záležitostiach Spolku Mjernosti.
 Vdovja Spolku Mjernosti. Bratislava:
 v správe d. 3 Dubna 1845.

V Ondrej Štefanec
 Ozorca Spolku Mjernosti
 Matias Miloslav Pleštyň

Miloslav Gupav Koričan
 Spravca Sp. Mj-
 Bratislava
 Miloslav Músko Koričan
 Ozorca Spolku Mjernosti
 Jurek Jozef Ligez
 Danjel Novák a. r.
 Ma. Maty. Philary a. r.

Rukopis listu G. A. Koričanského levočským študentom z apríla 1845
 (LA SNK Martin, sign. M 39 A 39 C).

Počas viac ako štyridsaťročnej kňazskej činnosti³³ sa Gustávovi Koričanskému po-
 darilo zrealizovať viacero aktivít v prospech teranskej farnosti. V rokoch 1851 – 1869
 sa uskutočnili práce na oprave a prestavbe kostola za finančnej podpory farníkov
 v sume 5 000 zlatých a boli zadovážené kostolné zvony. V Horných Teranoch bola
 postavená nová fara a škola s bytom pre učiteľa, aj s hospodárskymi budovami a vo
 filiálke v Dudinciach bola v roku 1871 postavená zvonica a zakúpené dva zvony.³⁴

33 K zlúčeniu Dolných a Horných Terian došlo až v roku 1944 pod názvom Terany. KORIČANSKÝ,
 Milan. Gustáv Koričanský 1822 – 1898. In *Evanjelický posol spod Tatier*, roč. 62, 1972, č. 5, s. 59.

34 KORIČANSKÝ, Viliam. Gustáv Koričanský 1822 – 1898. In *Evanjelický posol spod Tatier*,
 roč. 62, 1972, č. 5, s. 59.

Zmenené spoločensko-politické pomery po páde neoabsolutizmu a oživujúce národné aktivity slovenských dejateľov priviedli Koričanského k aktívnejšej podpore národných emancipačných snáh Slovákov v memorandovom a matičnom období. Prijal Memorandum národa slovenského z roku 1861 s myšlienkou vytvorenia tzv. slovenského Okolia, stal sa riadnym členom Matice slovenskej, založenej v roku 1863, čo možno dokumentovať prvým číslom *Letopisu Matice slovenskej* z roku 1864, v ktorého siedmej časti bol uverejnený menoslov matičných členov a Koričanský bol z celkového počtu 484 registrovaný pod číslom 174 a jeho ročný príspevok Matici predstavoval sumu 50 zlatých.³⁵ V apríli 1865 bol matičným výborom poverený funkciou jednatela – tajomníka pre Hontiansku župu, spolu s Jánom Adamovským, mešťanom z Banskej Štiavnice a Štefanom Lukáčkom, evanjelickým učiteľom v Pukanci. Funkciu tajomníka zastával nepretržite do roku 1875.³⁶ Nachádzame ho aj v zozname jednatelov zbierok na stavbu Domu Matice slovenskej z roku 1869,³⁷ patril k podporovateľom prvého slovenského patronátneho vyššieho evanjelického a. v. gymnázia v Revúcej.³⁸

Gustáv Adolf Koričanský – aj keď nepatril k popredným predstaviteľom slovenského národného života – sa aktívne podieľal v čase stredoškolských štúdií na realizácii národnokultúrnych snáh slovenských študentov. Neskôr, aj keď už nepôsobil priamo v centre národného emancipačného zápasu Slovákov pozorne sledoval popri vykonávaní kazateľských a kňazských povinností dianie v slovenskej spoločnosti. V liste Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi z marca 1863 napríklad vyjadril poďakovanie za jeho obranný článok v Cirkevných listoch, ktorý sa pravdepodobne týkal patentálnych bojov v Evanjelickej cirkvi, a. v., ktoré nasledovali po vydaní Protestantského patentu 1. septembra 1859 cisárom Františkom Jozefom I. s cieľom posilniť štátny dozor nad evanjelickou a kalvínskou cirkvou, ale aj obmedziť právomoci šľachtických patrónov, stúpcov maďarizačných snáh a upevniť v evanjelických cirkevných zboroch postavenie Slovákov.³⁹ Aktivizoval sa v odberateľskej a distribučnej oblasti slovenských kníh, novín a časopisov, považujúc to za „správny spôsob“ ako prispieť za daných spoločensko-politických pomerov k národným snahám Slovákov, a tiež k formovaniu národného povedomia širších vrstiev slovenskej spoločnosti. Podporoval národnokultúrne a školské snahy Matice slovenskej, vyššieho patronátneho evanjelického a. v. gymnázia v Revúcej a na jeho zmysel pre podporu národnému životu poukazuje informácia v časopise Sokol, kde v zozname

35 Anonym. Menoslov členov Matice slovenskej. In *Letopis Matice slovenskej*, roč. 1, 1864, č. 1, s. 60-89.

36 Anonym. VIII. Zasadnutie Výboru Matice slovenskej. In *Pešťbudínske vedomosti*, roč. 5, 1865, č. 40, s. 1.

37 Anonym. Zoznam jednatelov zbierok na Dom Matice slovenskej. In *Slovenské noviny*, roč. 2, 1869, č. 113, s. 3.

38 Na gymnáziu začali študovať v školskom roku 1871/72 jeho traja synovia – Pavol, žiak prvej triedy, Imrich, žiak druhej triedy a Gustáv, žiak piatej triedy Gustáv sa zapojil do študentskej literárno-jazykovej spolkovéj činnosti s ručne písanými žiackymi časopismi *Svit*, *Zora*, *Bubon* a *Včela*, v školskom roku 1873/74 uverejnil v časopise *Svit* veršovanú poviedku *Práčka* a v školskom roku 1874/75 bol redaktorom časopisu *Včela*. GALLO, Ján. *Revúcke gymnázium (1862 – 1874)*. Bratislava : Obzor, 1969, s. 59-63, 151-152.

39 LA SNK Martin, sign. M 23 D 30. *List Gustáva Koričanského J. M. Hurbanovi zo dňa 16. 3. 1863*.

prispievateľov na pomník Ľudovíta Štúra nachádzame aj jeho meno so sumou 2 zlaté.⁴⁰ Prispel tiež 2 zlatými do celonárodnej zbierky na stavbu náhrobného pomníka Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi.⁴¹

V Horných Teranoch žil pri synovi do svojej smrti 15. októbra 1898. V nekrológu od neznámeho autora bolo v Cirkevných listoch uvedené, že zomrel v 77. roku života a kňazom v Horných Teranoch bol 41 rokov ako pobožný muž „*pánu svojmu verne slúžiaci, kazateľ pravoverný... Každé cirkevné dielo i spisbu našu podporoval ochotne. Pre neduživosť vzdal sa roku 1890 úradu a žil od toho času na odpočinku pri synovi Pavlovi, ktorého vďačná cirkev za jeho nástupcu vyvolila*“.⁴²

40 Anonym. Pomník Štúrov. In *Sokol*, roč. 2, 1861, č. 3, s. 24.

41 LA SNK Martin, sign. M 49 A 15. *List Gustáva Koričanského J. Franciscimu zo dňa 25. 6. 1890.*

42 Anonym. Nekrológ. (Zprávy.) In *Cirkevné listy*, roč. 12, 1898, č. 11, s. 178.